

[לשון רש"י].⁽⁸⁾

ומפרשינן: מאי בינייהו דשתי הלשונות של רב אחא בר יעקב?

איכא בינייהו דאוקמה לדופן הסוכה בנוד תפוח [סמך הדופן על בלון נפוח] —

שהרי למאן דאמר: מחיצה העומדת ברוח אינה מחיצה, הרי אף זו עומדת ברוח, ופסולה —

ואילו למאן דאמר: מחיצה שאינה עשויה בידי אדם אינה מחיצה —

כד-ב הרי עשויה בידי אדם, כי יש רוח בידו לנפחו.

אמר מר: משום רבי יוסי הגלילי אמרו: אף אין כותבין עליו גיטי נשים.

מאי טעמא דרבי יוסי הגלילי?

דתניא: כתיב: וכתב לה "ספר" כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו —

אין לי אלא "ספר" [קלף] מנין לרבות כל דבר, כגון לוח עץ ועלה זית שיהא כשר לכתוב עליו את הגט? —

תלמוד לומר: "וכתב לה" מכל מקום, כי היה יכול לומר: ונתן בידה ספר כריתות —

ודרשינן: "וכתב לה" כלל, "ספר" פרט,

"ונתן בידה" חזר וכלל, "כלל ופרט וכלל" אי אתה דן אלא כעין הפרט. וכדמפרש ואזיל [תוספות] —

אם כן, מזה תלמוד לומר "ספר", כלומר: מה בא פרט ד"ספר" למעט?

לומר לך: מזה "ספר" הוא דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל, אף כל דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל הוא דכשר לכתיבת הגט, למעט דבר שיש בו רוח חיים או שהוא אוכל.

ומפרשינן: ורבנן — שאינם דורשים כן, וסוברים: כותבין גט על דבר שיש בו רוח חיים — מה טעמם, והרי מידה היא בתורה: כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, ויש לך למעט מה שאינו כעין ספר?

משום: דאי כתב רחמנא "בספר", באמת יש לפרש כדקאמרת שהכתוב בא לפרט במה כותבים —

אבל השתא דכתיב "ספר" ולא כתיב "בספר", משמע: שברי הגט קרויין ספר, ולספירת [סיפור] דברים בעלמא שיכתוב לה דברי כריתות הוא דאתא קרא, ואין כאן פרט כלל.⁽¹⁾

ומקשינן: ורבנן, שלשיטתם "ספר" לא משמע קלף, הרי שלא אמרה תורה כלל במה יכתוב, וממילא משמע בכל דבר; ואם כן האי "וכתב" מאי דרשי ביה?

8. ביאור לשונו של רש"י הוא, על פי מה שכתבו התוספות בעירובין טו א, כי תל אף שאינו עשוי בידי אדם הוי מחיצה, שלא בא למעט אלא דבר שאינו ראוי להיעשות בידי אדם.

1. הוסיף רש"י לבאר לפי דעת חכמים מה שאמרה תורה "כריתות", דהיינו שיהא דברים שכורתים ומפרידין ביניהן; כלומר: דאילו לרבי

ההוא "וכתב" מיבעי להו לרבנן כדי ללמוד: בכתיבה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף, שאם נתן לה כסף ואמר לה: "התגרשי בו" אינה מגורשת [רש"י] —

כי לולי מיעוט הכתוב הוה סלקא דעתך אמינא:

הואיל ואיתקש יציאה [גרושין] להויה [קדושין] כדכתיב: "ויצאה" מביתו והלכה "והיתה" לאיש אחר, נקישם גם לענין כסף, ונאמר: מזה "הויה" בכסף שאם נתן לה כסף ואמר: הרי את מקודשת בו הרי היא מקודשת, אף יציאה נמי בכסף —

ולפיכך קא משמע לן הכתוב שאינה מתגרשת בכסף.

ומפרשינן: ורבי יוסי הגלילי הדורש: "וכתב לה" לכלל ופרט וכלל, אם כן האי סברא — שאינה מתגרשת בכסף — מנא ליה?

מ"ספר כריתות" שנכתב "כריתות" בסמוך ל"ספר" הוא דנפקא ליה, שהרי משמע: "ספר" כורתה ואין דבר אחר כורתה.

ומפרשינן: ואידך, רבנן שלא למדו שאינה מתגרשת בכסף מ"ספר כריתות" אלא מ"וכתב לה", מה טעמם שלא למדוהו מ"ספר כריתות"?

כי ההוא "ספר כריתות" מיבעי ליה ללמד שתהא ספירת הדברים דבר הכורת בינו לבינה, שלא יטיל תנאי בגירושין באופו שיאגדם יחד —

ולכדתניא: הרי זה גטיך על מנת שלא תשתי יין ועל מנת שלא תלכי לבית אביך —

אם התנה שלא תעשה את אלו "לעולם", הרי כיון שכל ימיה קשורה בו שמחמתו היא נמנעת מלשתות יין ותנאי זה תלוי ועומד לעולם — אין זה כריתות, דכל ימיה קשורה בו שמחמתו צריכה לעמוד שלא לילך.

אבל אם התנה שלא תעשה את אלו רק "כל שלשים יום" הרי זה כריתות ומותרת מיד להנשא לאחר, כיון שיכול לבוא לידי הפרדה לסוף שלשים יום.

ואידך — רבי יוסי הגלילי, הדורש "ספר כריתות" לענין אחר — דין זה של "דברי הבדלה" מ"כרת כריתות" נפקא, כלומר: הואיל והיה הכתוב יכול לומר: "ספר כרת" ואמר "כריתות", בא ריבוי זה ללמד שיהיו דבר הכורת בינו לבינה.

ואידך — רבנן שאינם לומדים דין זה מריבוי "כריתות" — טעמם:

כרת כריתות לא דרשי ליה לההוא דרשה. (2)

מתניתין:

העושה סוכתו בין האילנות ולא סמך את הסוכה עליהם, (3) והאילנות דפנות לה לסוכה, הרי הסוכה כשרה.

דכתיב "לא דרשי" ולא כתיב "לא משמע להו", אין הכוונה שאין זה נחשב אצלם כריבוי.

3. הטעם שכתב רש"י ושאר ראשונים שאין

יוסי פירוש כריתות הוא שיתן לה ספר שיעשה כריתות ביניהן.

2. כן משמע מדברי התוספות שכתבו, דבמקום

גמרא:

ומשנינן: **הכא במאי עסקינן**: באילנות קשין, שהן זקנים ועבים ואין גיזעם נד ברוח.

ואכתי תמהינן: **והאיכא נופו** של האילן שהוא בודאי הולך ובא, והרי לפעמים אף הנוף חלק מן הדופן, ואיך כשר הוא?!

ומשנינן: **דעביד ליה בהוצא ודפנא**, כלומר: אורג את נוף האילן בענפי הוצא ודפנא, ואין הנוף נד ברוח.

ומקשינן עלה: **אי הכי** שאין האילנות נדים ברוח **מאי למימרא**, מה חידוש יש בדבר שהאילנות כשרים להיות דפנות? (6)

אמר רב אחא בר יעקב: **כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה** שהרוח מוליכה ומביאה אותה [רש"י] **אינה מחיצה**. (4)

ומקשינן עלה: **תנן** במשנתנו: **העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה**, הרי הסוכה כשרה —

ואמאי כשרה הסוכה לדעת רב אחא בר יעקב, **הא קאזיל ואתי** [דפנות הסוכה הולכים ובאים] ברוח מצויה וכדרך האילנות? (5)

להפיל אותה לגמרי, רק שעל ידי הרוח הולך המחיצה ובא, קיימא לן דשוב לא חשיב מחיצה; ואפילו עומדת בבית שאין שם רוח כלל. ובחזון איש [עז ו] הוסיף: היינו דוקא שהרוח מפזר את הענפים באופן שהם מתרחקים שלשה טפחים זה מזה **ובטל ליה מחיצה** היא **שעתא**, וראה דברי מחצית השקל שהובאו שם, וראה שם בארוכה.

אבל בשו"ת משכנות יעקב [או"ח כגג], כתב שלא כדברי חזון איש, אלא צריך שלא ינידנו הרוח כלל; וראה בזה ב"עמק ברכה".

5. לפי דעת החזון איש בהערה 4, שאין מחיצה הנדה ברוח בטילה אלא אם כן מתבטלת המחיצה, הא דמשמע כאן שגזע העץ הנד ברוח אינו מחיצה אף שאין שייך בו פיזור שיתרחקו זה מזה יותר משלשה טפחים, ביארו בזה, דהוא משום שהדפנות מתרחקות מן הסכך יותר משלשה טפחים, ונפסלו.

6. ביאר בערוך לנר: אי לאו דברי רב אחא בר יעקב הוה אמינא כי חידוש משנתנו הוא שאין האילנות פסולים אף שאינם עומדים ברוח

הסוכה סמוכה על האילנות, יש לפרשו בשני אופנים:

האחד: כי אם סמכה על האילנות הוי ליה כסומך סוכתו בכרעי המטה [לעיל כא ב] למאן דאמר [שם] שהטעם משום מעמיד בדבר המקבל טומאה, והוא הדין אם סמך הסכך על המחובר. השני: משום שהוא משתמש באילן.

ובפירוש השני נחלקו המפרשים: יש מפרשים שלא יהא הסכך לבדו נשען על האילנות, ואף ככי האי גוונא מיקרי משתמש באילן [ערוך לנר]; ויש מפרשים, שקרקעית הסוכה לא תהא נשענת על האילן [משמעות המשנה ברורה].

ראה בכל זה בב"ח סימן תר"ל ובמגן אברהם שם ס"ק יד, ובפרי מגדים באשל אברהם, ובמשנה ברורה ס"ק מו ושער הציון, ובערוך לנר כאן.

וכתב בערוך לנר: כי לפי שיטת רש"י, הסובר: שרבנן ורבי יהודה פליגי בדין מעמיד בדבר המקבל טומאה, ולרבנן מסככין בו, על כרחך כוונתו כפירוש השני.

4. כתב במשנה ברורה [תרל מח, וציין מקורו מרש"י]: אם מנידה אותם, אפילו אין בכח הרוח

ומפרשנין: החידוש הוא: כי מהו דתימא: ניגזר שלא לשהות ביום טוב ושבת בסוכה שהאילנות דפנות לה משום גזירה דלמא אתי לאישתמושי באילן לשים על האילנות את כליו ואסור משום שבות ביום טוב ובשבת.

קא משמע לן משנתנו שאין גוזרים כן.

תא שמע מברייתא שלמדנו בענין היתר שאיבת מים מבורות שברשות הרבים על ידי מחיצות של דיומדין, שהן זויות שיש בהן אמה לכל רוח בארבע פינות הבור —

אם היה שם באחת מפינות הבור אילן שניתן לחוקקו ולחלקו באופן שיהא בו אמה לכל רוח, או גדר אבנים מרובעת אמה על אמה או מחיצת הקנים [מפרש לה בעירובין, ופליגי אמוראי שם בפירושו] —

הרי כל אחד מאלו נידון משום דיומד —

הרי למדנו שהאילן כשר הוא להיות מחיצה אף שהוא נד ברות, ותיקשי לרב אחא בר יעקב!?

ומשנינן: התם נמי, משום הכי כשר, כיון דעביד ליה בהוצא ודפנא.

תא שמע: אילן המוסך על הארץ, נופו גדול מאד, וראשי הנוף כפופין סביב על הארץ, ויש חלל גבוה עשרה טפחים מן הקרקע לנוף —

אם אין נופו [כלומר: ראשי נופו] גבוה מן הארץ שלשה טפחים, מטלטלין תחתיו בשבת, כי ראשי הנוף חשובין כמחיצה; אבל אם היה גבוה שלשה טפחים אין מטלטלין תחתיו, שהרי מחיצה הגבוהה מן הארץ שלשה טפחים אינה מחיצה —

ולדעת רב אחא בר יעקב תיקשי, אמאי מועילין ראשי הנוף להיות מחיצה, הא קאזיל הנוף ואתי ברוח מצויה!?

ודחינן: התם נמי דעביד ליה בהוצא ודפנא.

ותמהינן: אי הכי שמחיצה טובה היא ניטלטל בכוליה כלומר: יטלטל תחתיו כל כמה שהיקף האילן גדול —

כי הניחא אם מיירי במחיצה שאינה עומדת ברוח מצויה, יש לומר, הואיל ומחיצה גרועה היא, אין היא מועלת אלא להיקף של בית סאתים.⁽⁷⁾ אבל אם עומדת היא ברוח מצויה, הרי מחיצה גמורה היא ותועיל בכל היקף שהוא —

ואלמה אמר רב הונא בריה דרב יהושע: אין מטלטלין בו

אלא אם אין עולה היקף האילן על בית כה-א פאתים [שטח שזורעין בו סאתים זרע, וגודלו מאה על חמשים אמה כחצר המשכן]!?

של שתי וערב, שלא התירו חכמים להיקף בהם אלא שטח של בית סאתים זרע [מקום שניתן לזרוע בו סאתים זרע], ושיטחו כחצר המשכן שהוא מאה על חמשים אמה.

מצויה; אבל לרב אחא בר יעקב שפירש משנתנו באילנות העומדים ברוח מצויה, אם כן תיקשי: מאי למימרא!?

7. מציינו במחיצה "גרועה" כגון מחיצה שאינה